

10.00.00.ИЛМҲОИ ФИЛОЛОГИЯ
10.00.00.ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
10.00.00.PHILOLOGICAL SCIENCES

10.01.03.АДАБИЁТИ МАРДУМИ КИШВАРҲОИ ХОРИҶӢ
10.01.03.ЛИТЕРАТУРА НАРОДОВ СТРАН ЗАРУБЕЖЬЯ
10.01.03.LITERATURE OF FOREIGN COUNTRIES PEOPLES

ТДУ 8Т1
ТКБ 83(0)4

СОИБИ ТАБРЕЗӢ-ШОИРИ ҒАЗАЛСАРО *Ӯрунова Мавҷуда Рустамовна, номзади илмҳои филология, дотсент, мудири кафедраи адабиёти классикии тоҷики МДТ «ДДХ ба номи акад. Б.Ғафуров» (Тоҷикистон, Хучанд)*

САИБ ТЕБРЕЗИ – ПОЭТ ГАЗЕЛЕПИСЕЦ *Урунова Мавҷуда Рустамовна, к.ф.н., дотсент, зав.кафедрой таджикской классической литературы ГОУ “ХГУ имени акад.Б.Гафурова” (Таджикистан, Худжанд)*

SOIB TABREZI – A GHAZAL SINGING POET *Urunova Mavjuda Rustamovna, candidate of philological sciences, Associate Professor, head of the department of Tajik classical literature under the SEI “Khujand State University named after acad.B. Gafurov” (Tajikistan, Khujand)*
E-mail: *umavchuda@mail.ru*

Вожаҳои калидӣ: *Соиби Табрези, ғазалсароӣ, мавзӯ ва мундариҷаи ғазалиёт, сабки баён, мазмунсозиву маъниофаринӣ, ҳунари суханварӣ*

Дар мақола перомуни мақоми Соиби Табрези дар ғазалсароӣ маълумот дода шуда, сабки нигориш ва мавзӯву мундариҷаи ғазалиёти ӯ мавриди таҳлилу баррасӣ қарор гирифтааст. Муаллиф таъкид бар он дорад, ки ҳарчанд суханвар бо сабки ҳиндӣ шеър эҷод намуда бошад ҳам, аммо дар ғазалҳои аз ин сабк, ки ба печидагиву мармузӣ шӯҳартёр аст, ба тарзи сода бардошт намуда, аксаран василаи тамсил муҳокимаронӣ менамояд. Собит карда шудааст, ки ғазалиёти суханвар аз ҷиҳати мавзӯ ва мундариҷа хело нурмуҳтаво буда, перомуни шиқ, садоқат, покӣ, озодагӣ, ҳиммат, эҳсон, тавозӯ, қаноат, хомӯшӣ ва ғайра гуфтугӯ менамояд. Аз баррасии мавзӯ муаллиф ба ҷунин натиҷа расидааст, ки суханвар қулли сарчаишаҳои бурду бохти рӯзгорро бо ҷаҳми дил мушоҳида намуда, натиҷаи мушоҳидоти ҳеширо ба василаи шеър манзури хонандагон сохтааст. Муаллиф бар он ақида аст, ки ашъори Соиби Табрези дар назар ҳазинаи ҳикматеро менамояд, ки қулли инсонҳо метавонанд аз он барои амалии ғаитани ормонҳои ҳеши раҳнамому дастуре пайдо карда бошанд.

Ключевые слова: *Саиб Тебризи, поэт-газелист, тема и содержание газели, стиль выражения, содержание и значение, риторика.*

В статье рассматривается место Саиба Тебризи в создании газелей, а также анализируются стиль, тема и содержание его газелей. Автор подчеркивает, что, несмотря на создание поэтом газелей в основном в индийском стиле, который известен своей сложностью и загадочностью, в газелях данный стиль им упрощается, и аллегория воспринимается уже просто и рассматривается часто как средство иллюстрации. Доказано, что газели поэта очень богаты по тематике и содержанию и говорят о любви, преданности, чистоте, свободе, щедрости, доброте, смирении, довольстве, тишине и т.п. Исследуя данную тему, автор пришел к выводу, что поэт наблюдал перипетии жизни собственными глазами, а результаты своих наблюдений представлял читателям посредством стихов. По мнению автора, поэзия Саиба Тебризи - это кладезь мудрости, в которой все люди могут найти руководство и бескорыстный совет для осуществления своей мечты.

Key words: *Soib Tabrezi, ghazal singing, theme and content of ghazal, style of expression, content and meaning, rhetorics*

In her article the author adduces the information concerned with Soib Tabrezi's status in ghazals palace and she analyzes his writing style and the theme and content of ghazals as well. The author of the article lays an emphasis upon the idea that although the orator has written poem in the Indian style and in

his ghazals known for their complexity and mysteriousness he takes them simply and often discusses them as a means of illustration. It is testified that the speaker's ghazals are very rich in subject matter and content, speak of love, devotion, purity, generosity, kindness, humility, contentment, silence, and so on. Designing on the premise of the relevant topic, the author of the article comes to the conclusion that the speaker saw with his own eyes all sources of success and failure in life and has presented the results of his observations to the readers through poetry. the author emphasizes that Soib Tabrezi's poetry seems to be a treasure trove of wisdom in which all people can find guidance to realize their dreams.

Мероси адабии Соибро асосан ғазалиёт ташкил медиҳанд, ҳарчанд дар эҷодиёти ӯ қасидаву маснавӣ ва анвои дигари шеърӣ низ мавқеи муайян доранд. Лекин Соиби Табрзӣ ҳамонро дар жанри ғазал тамоми истеъдоду маҳорати хешро намуда, ба василаи он афкори рангину ҳаёлотӣ бикрашро тарҳрезӣ кардааст. Суханвар аз суннати ғазалсарои маъруфтарин намоёндоғони адабиёти асрҳои пешин, аз ҷумла, Мавлонову Шайх Саъдӣ, Хоҷа Ҳофизу Камоли Хучандӣ, Амир Хусраву Абдуррахмони Ҷомӣ ва дигарон ғайрӯз гардида, анъанаи мазкурро тавонистааст тавсеа бахшад. “Мавлоно Ҷомӣ аз мактаби шеърӣ шоирӣ пешгузаштагонӣ худ тарбия ва таълим гирифта соҳибмактаб гардид ва ин мактаб суханварони дигареро мисоли Навоӣ, Осафӣ, Биноиву Ҳилолӣ, Назириву Калим, Соибу Бедил, Мушфиқиву Саййидо, Мулҳаму Нахлӣ парвариш дод” [14,с.117]. Ҳарчанд Соиб ҳарчанд дар шакли ғазал навоари чиддӣ ворид насохтааст, вале мавзӯоти ғазалҳояш пурдомана буда, андешаву ақоиди тоза тавассути тасвирҳои ғариби шоирона дар ҳамбастагӣ бо саноеи шеърӣ хело мӯъҷазу дилчасп афтаданд. Ӯ “аз зумраи он бузургмардонест, ки дар кори ҳунари назир надорад. Аз ин ҷост, ки дар байни аҳли адаб бо номи “қуллаи сабки хиндӣ” иштихор ёфтааст. Соибро дар ҳунари ғазалсароӣ мумтоз медонанд ва бехтарин шохкори ӯ низ дар ғазалҳояш пайдост [6,с.4]. Ҳарчанд Соиби Табрзӣ бо сабки хиндӣ шеър эҷод карда бошад ҳам, аммо дар ғазалҳояш аз ин сабк, ки ба печидагиву мармузӣ шӯҳартёр гардидааст, аз он ба тарзи сода бардошт намуда, аксаран василаи тамсил муҳокимаронӣ намудааст. Ба андешаи адабиётшиноси варзида, профессори шодравон Абдулманнони Насруддин “Соиб аз пешравони «шеъри тарз», шеъри маънигарост, шеъре, ки шоиронаш як умр ҷашм ба симои маънӣ дӯхтаанд. Девони ашъори Соиб аз ҷумлаи китобҳои маҳбуб мебошад. Аз лиҳози теъдоди ашъор бар аксари ғазалсароёни адаби форсӣ бартарӣ дорад” [13,с.6]. Ғазалиёти суханвар аз ҷиҳати мавзӯӣ ва мундариҷа хело пурмуҳтаво буда, перомунӣ ишқ, садоқат, покӣ, озодагӣ, ҳиммат, эҳсон, тавозӯӣ, қаноат, хомӯшӣ ва ғайра гуфтугӯ менамояд.

Мавзӯи ишқ дар ғазалиёти Соиб шабеҳи суханварони дигари мо мавқеи аввалиндараҷаро ишғол менамояд. Тараннуми ишқи ҳақиқӣ, ки аз дарёфти рисолати инсонӣ сар мезанад, дар бисёр ғазалҳои ин суханвари номӣ мавриди тавсиф ва арҷгузорӣ қарор гирифтааст. Бехуда нест, ки шоир қувату нерӯи суханашро аз ишқ медонад:

***Ишқ хунгарм аз муҳаббат қард эҷоди маро,
Оҳувон аз ҷашм назоранд сайёди маро [12, с.92].***

Соиб дар порчаи зерин ҳар қалбро сазовори ишқ намедонад, ба андешаи ӯ дар роҳи ишқ нотарсу қавӣ ва таъби баланд доштан шарт аст, вагарна наметавон дар ин ҷода комгор гардид. Қасоне, ки нозуку заифтабӣ, яъне ба ибораи суханвар “шишаҷон”-анд, наметавонанд сазовор ба дарки асрори ишқ бошанд ва равандаи ҷодаи муҳаббатро андешаи номус набояд бошад ва тавонад, ки ба ҳама таънаву маломатҳои истодагарӣ намояд:

***Ҳар шишаҷон ҳазинаи асрори ишқ нест,
Номус шишаест, ки дар бори ишқ нест [12, с.222].***

Бинобар ин, суханвар бо истифоди моҳирона аз санъати ташбеҳ ҳар дилеро, ки холӣ аз “давлати бедори ишқ” аст, шабеҳи “базми бечароғ”-у “қадуи бешароб” медонад:

***Базмест бечароғу қадуест бешароб,
Дар ҳар диле, ки давлати бедори ишқ нест [12, с.222].***

Соиби Табрзӣ, мисоли ғазалсароёни пешин, мочарои ақлу ишқро асоси тасвир қарор дода, тақдирро афзал аз тадбир медонад ва ақро дар тадбирқорӣ ангуштнамо сохта, ишқро ситоиш менамояд:

***Абрест парварандаву барфест хонасӯз,
Тадбир кори ақл бувад, кори ишқ нест [12, с.222].***

Суханвар ҷунун мафтунӣ ишқ аст, ки ҳар шеваи онро хуштар аз ҳамдигар медонад ва “гулзори ишқ”-ро тӣҳӣ аз “хор” медонад, яъне ба андешаи шоир ошиқӣ ҳақиқӣ, ки мафтунӣ ҷамоли холиқӣ хешу андешаи зудтар дарёфтани висоли ӯро дорад, ҳамвора ба тақдироти хеш розиву маҳрум аз забони шикв аст:

*Ҳар шевааш зи шеваи дигар бозавқтар,
Як хор дар саросари гулзори ишқ нест [12, с.222].*

Мавзӯи дигаре, ки газалиёти шоирро ҷилову дурахши хоса мебахшад, васфи хулқи ҳамида мебошад. Соиб, ки худ инсони фариштахӯ, покниҳод ва озода буд, зимни газалҳои ошиқона ҳамвора инсонҳоро сӯи худшиносӣ раҳнамун сохтааст. Зеро инсон танҳо ба василаи касби хулқу атвори накӯ метавонад қуллаи муроду ормонҳои аслиро фатҳ намояд ва ин ҳам бошад расидан ба асли хеш аст. Аз ин рӯ, вай ба ҳодисоти даҳр, рӯзгори мардумон бо чашми ибрат нигоҳ мекард ва таҷрибаи андӯхтаи хешро ба силки назм мекашид, то дигаронро коргар бошад:

*Матлаби мо гавҳари ибрат ба даст овардан аст,
Гар ба зоҳир ҳамчу тифлон дар тамошоём мо [12, с.196].*

Мусаллам аст, ки риояи ахлоқи писандида нисбати атвори разила вазнинтар аст ва аксари удабӣ қабл аз Соиб низ ба ин масъала дахл кардаанд. Барои расидан ба дараҷаи инсони комил, ё худ камолоти маънавиро дарёфтани, шахс бояд фаровон риёзат бикашад, бисёр лазоти зиндагиро сарфи назар намояд. Табиист, ки кам қасос метавонанд ба ин амал ноил шуда бишаванд. Бинобар ин, Соиб ба матлаби баланд соҳиб шуданро кори душвору сангин ҳисобида, тамсил мезанад, ба роҳе, ки метавон ба василаи он кӯҳро убур кард, зеро пайроҳаи кӯҳ бисёр пурпечуб аст ва барои расидан ба қуллаи кӯҳу убур намудани он тай кардани ин роҳи пурпечро тақозо дорад:

*Ба матлаби баланд ба сахтӣ тавон расид,
Дар кӯҳ печуб хӯрад роҳ бештар [12, с.517].*

Ҳамин тавр, мавзӯи ишқ ва ахлоқ дар шеъри Соиб ба ҳам хеле тавҷам омадааст. Ашъори Соиб саршор аз ақоиду андешаҳои ахлоқӣ буда, хонандаи хешро аз баҳри беканори амсолу ҳикам файзёб мегардонад. Соиб худ инсоне буда, покнат, равшанзамир, назарбаланд, хайрандеш ва хушахлоқу покизарӯзгор, ки ин ҳама аз ашъораш таровиш доранд. Ў фарде аст серчашму бениёз аз неъматҳои зиндагӣ, ки гуфта:

*Рӯзии моро зи хони серчашмӣ додаанд,
Бениёз аз нозу неъматҳои алвонем мо [12, с.517].*

Ҳамчунин:

*Неъмате чун серчашмӣ нест дар хони вучуд,
Бениёз аз баҳр дорад оби ин гавҳар маро [12, с.55].*

Пайвастан ба ҳисоли серчашмӣ суханварро ба қаноатпешагиву аз тақдир ризоманд будан раҳнамун сохтааст ва ӯ ифтихоромез таъкид менамояд, ки аз бениёзӣю қаноатгузинӣ миннат аз чарх нахоҳад кашид, зеро дар талоши чомаи алвон несту каъбавор соле ба қабое қонест (Қабои Каъба ё Жомаи Каъба – иборат аз атласи сиё, ки аз Каъба ёжиён барои табаррук оранд) (8,с.147):

*Аз чарх миннати пари қоҳе намекашам,
Гар устухон зи дард шавад тӯтиё маро...
Хун дар талоши чомаи алвон намеҳӯрам,
Соле бас аст каъбасифат як қабое маро [12, с.46].*

Аз ҳамин лиҳоз, Соиб талқин намуда, ки инсон набояд дар талаби ризқ шаъни хешро паст намояд, обрӯяшро аз даст раҳо созад, аз он ки оби рафтаре ба ҷӯй баргардонидан имкон надорад. Чунончи:

*Марез оби руҳи худ барои нон, к-ин об
Чу рафт навбати дигар ба ҷӯ намеояд [12, с.507].*

Ҳамчунин:

*Марез оби руҳи худ баҳри оби зиндагӣ, Соиб,
Ки хизри вақт гардад ҳар ки поси обрӯ дорад [12, с.399].*

Соиб дафъатан таъкид месозад, ки маҳз қаноат муҳофизи обрӯи одамм аст ӯро ҳатто дар ин ҷаҳон аз оби чашмаи Кавсар файзёб мегардонад:

*Ҳар кӣ Соиб, аз қаноат қард ҳифзи обрӯ,
Дар ҳамин ҷо об аз сарчашмаи Кавсар кашид [12, с.505].*

Оне ки қаноатпеша несту ҳамвора дар талоши тааллуқоти дунёи ҳастӣ гом мезанад, насиб аз ҷаҳони гузарон танҳо хору хас бурда метавонад, аз он ки чашми тамаъ ҳеч гоҳ сериро надида ва нахоҳад дид:

*То ту меларзӣ ба тору нуди ҳастӣ ҳамчу мавҷ,
Қисмат аз дарёи гавҳар хору хас бошад туро...
Чашми бешарми ту сериро намедонад, ки чист,
Дар талоши ризқ то ҳирси магас бошад туро [12, с.56].*

Соиб аз ғайбати халқ барҳазар буданро талқин намуда, таъкид месозад, ки инсон бояд кому забони хешро аз ғайбат пок дорад ва пурдур шудани садафро аз покии даҳони он медонад, ки абри найсон бар ивази ин фазилаташ ба вай насиб гардонида:

*Бувад ғайбати халқ мурдорхорӣ,
Бипардоз аз ин луқма кому забонро.
Зи гавҳар диҳад луқмаат абри найсон,
Агар чун садаф пок сози даҳонро [12, с.85].*

Суханвар мардумро аз ғайбати ҳамдигар нигоҳ дошта, чунин меҳисобад, ки айбу нуқсонӣ якдигарро рӯёру гуфтан ҳунар аст ва аз айббини хеш ранҷидан камоли нодонист. Чунончи:

*Касе, ки айби туро пеши чаши бингорад,
Бибӯс дидаи ӯро, ки бар ту ҳақ дорад [12, с.336].*

Ҳамчунин:

*Кӯрро аз раҳбари бино буридан гофилист,
Бесабаб аз айббини хеш ранҷидан чаро? [12, с.81].*

Соиб инсонест равшандилу дидавар, ки он аз файзи хоксорӣ насибаш гардида ва мисоли гавҳар аз гарди ятимӣ (Дурри ятим – иборат аз марвориди ягона, ки мислаш дигар набошад ва «ятим» аз одами бепадар ва аз баъоим бемодар ва аз жавоъир якто, ки мислаш набошад) (8,250) шиквае надорад, зеро ҳамин хусусият онро равнаке дода:

*Хоксорист маро равшани дидаву дил,
Шиква аз гарди ятимӣ чу гуҳар нест маро [12, с.127].*

Суханвар ба хонандагони хеш талқин менамояд, ки хоксорӣ пеша намоянд, то сарбаландӣ насибашон гардад, аз он ки дона низ зимни гузидани батни хок ба нахли пойдоре мубаддал хоҳад гардид:

*Зи файзи хоксорӣ дона нахли пойдоре шуд,
Ту гар аз по дарой шаҳсаворе мешавад пайдо [12, с.194].*

Соиб пири хирад аст, аз ин рӯ, таъкид намуда, ки инсон бояд хасро бо нармиву шӯҳӣ адаб намояд, зеро хокистар низ аз нармӣ оташи сӯзонро зердасти худ гардонида, яъне аз оташи фурузон танҳо хокистар боқӣ мемонаду халос. Чунончи:

*Ба ҳамворӣ адаб кун хасми саркашро, ки хокистар,
Ба нармӣ зердасти хеш мегардонад оташро [12, с.53].*

Ё худ ҷои дигар мегӯяд, ки инсонӣ соҳибдил бояд душмани хунхорро ба хайру эҳсон дасткӯтоҳ созад, зеро барои шер аз шикамсерӣ дида каманди устуворе нест:

*Душмани хунхорро кӯтаҳ ба эҳсон соз даст,
Ҳеч занҷире бех аз серӣ набошад шерро [12, с.102].*

Соиб Табрзӣ шоири иҷтимогаро низ ҳаст. Норизоӣ аз замона, танқиди аҳли ҷоҳ, хоса зоҳидони риёкор дар ашъори Соиб мавқеи муҳим доранд. Шоир дарозии умри гаронмояи хеш ба бисёр шаҳру вилоятҳои Эрон, ҳамчунин кишварҳои Ҳинду Афғонистон, сафар карда, бо намояндагони табақаҳои гуногуни ҷамъиятӣ аз наздик ошно гардида буд. Ин аст, ки вай ҳамчун инсонӣ соҳибдил нисбати беадолатиҳои замона хомӯш буда наметавонист ва то ҷое, ки метавонист перомуни рӯйдодҳои зиндагӣ, нобаробариҳои иҷтимоиву нобасомониҳои ҳаёт андешаронӣ мекард. Шӯру шари дунёи фонӣ суҳанварро ба хулосае мерасонад, ки дигар на ба ҳоли рафтагон, баръакс, ба “икбол”-и мондагон таассуф мебояд хӯрд:

*Пеш аз ин бар рафтагон афсӯс мехӯрданд халқ,
Мехӯранд афсӯс дар айёми мо бар мондагон [12, с.642].*

Ба андешаи суҳанвар ниҳояти бемехрии одамон нисбати ҳамдигар ба сарҳаде расида, ки дигар домани модар барои тифлон домани маҳшарро мемонад:

*Дар замони мо, ки бемехрӣ қиёмат мекунад,
Домани модар ба тифлон домани маҳшар бувад [12, с.282].*

Соиб чун инсонӣ ҳикматшинос ин ҳама нобасомониҳои рӯзгорро дар мизони ақл баркашида, аҳволи танги оммаи васеи халқро дар беадолатӣ ва зулму ситами аҳли ҷоҳ ва ҳукмронии замона мебинад. Аз ин рӯ, ба онон таъкид мекунад, ки маҳз туфайли ранҷу заҳмати мардуми меҳнаткаш, яъне заифону нотавонон чароғи хонаи синфи доро - саркашон равшан хоҳад шуд, чунки аз ранҷи дастону арақи ҷабини онон хазинаҳо пурганҷу хонҷо пурфайз хоҳад буд. Суханвар барои собит сохтани ин андешаи хеш оташро мисол меорад, зеро оташ аз хасу хошок, ки ба зотӣ хеш ночизу нотавон аст, бол афшондааст:

*Аз заифон мешавад равшан чароғи саркашон,
Боли оташ аз хасу хошок меояд бурун [12, с.641].*

Барои ҳамин ҳам суханвар ҳамчун инсони бедордил золимнро хушдор медихад, ки ба зердастони худ бо чашми тараххум назар афканда, аз сӯзи дили эшон дар андеша бошанд, зеро «бар заифон раҳм кардан», ба ақидаи шоир «раҳм бар худ кардан аст» ва ношунида гирифтани ин насихат шабеҳи амали шерест, ки оташ дар найистон афканда, роҳи халосиро бар хеш барбастааст:

*Бар заифон раҳм кардан, раҳм бар худ кардан аст,
Вой бар шере, ки оташи дар найистон афканад [12, с.324].*

Парвози андешаҳои суханвар дар ин маҷро ба ҳаддест, ки вай равшани сипехро на аз сайёраҳои Хуршеду Мох, балки аз устухони бегуноҳон – офарандагони ризку рӯзии махлуқон медонад:

*Нест аз хуршеду моҳ ин гунбади гардон сафед,
З-устухони бегуноҳон аст ин зиндон сафед [12, с.349].*

Аз ин боис, шоир таъкид менамояд, ки «иштиҳои ҳирс» ҳамвора ғозгир асту «неъматҳои дунё» бо он баробар шудан натавонад ва талмеҳ мезанад ба қиссаи Сулаймон ва мӯр, ки натавонист ба ин қадар манзалат эҳтиёҷи мӯреро бароварда бошад:

*Неъматҳои дунё ҳарифи иштиҳои ҳирс нест,
Чашми мӯреро Сулаймон сер натавонист кард [12, с.371].*

Аз ин сабаб, сарватмандон набояд, ки танҳо аз пайи гирд овардани мол бошанд, балки онро то қадри имкон барои беҳдошти ободии кишвару осудаҳои раият сарф намоянд. Чунки ҳеч кас аз гардиши рӯзгор ва оқибати қори хеш огоҳ нест ва тақдирро бар банда амалхост:

*Машиав дар рӯзгори давлат аз афтодагони гофил,
Ба пеши но назар кун то чароғат равшани дорад [12, с.345].*

Зоҳидони авомфиребу риёкор ҳамешагӣ ҳадафи тири тақдирӣ суханвар қарор гирифтаанд. Чунки, бино ба тасвири Соиб, онҳо зоҳидро на аз баҳри парҳезгорӣ ва парастии Ҳақ ихтиёр кардаанд, балки ин пеша барои эшон мояи ба даст овардани ризку рӯзи ва гирд овардани мол асту бас. Аз ин рӯ, суханвар миёни магасу зоҳид таносубро пайдо намуда, матлаби хешро хело нишонрас баён кардааст:

*Пашиа аз шабзандадорӣ хуни мардум мехӯрад,
Зинҳор аз зоҳиди шабзандадор андеша кун [12, с.637].*

Ба гуфтаи Соиб майи ишқро зоҳид наҷашидааст ва кайфияти онро наметонад, чунки ӯ на дар сари паймонаи ишқ аст, балки дар талоши риояи аҳкоми шаръист, ки гӯё боиси дар биҳишт маскан ёфтани вай мегардад. Бинобар ин, суханвар зоҳидро беҳабар аз «кайфияти май» ва «гиряи мастона» ҳисобида, ӯро шабеҳи донаи хушки тасбеҳ мехисобад ва мегӯяд, ки то сар дар сари паймона (паймонаи ишқ – М.Ҷ.) нанамояд ба дарёфти ҷамоли зоти борӣ мушарраф нахоҳад шуд:

*Кайфияти май зоҳиди фарзона надонад,
То сар накунад дар сари паймона надонад.
Зоҳид, ки бувад хуштар аз донаи тасбеҳ,
Ҳаққи намаки гиряи мастона надонад [12, с.418].*

*Чашми мо чун зоҳидон бар меваи фирдавс нест,
Ташнаи бӯе аз он себи занахдонем мо [12, с.51].*

Дар иртибот бо мавзӯи шикоят аз замон ва аҳли он Соиб бисёр маврид шиква аз толеву тақдирӣ худ низ кардааст ва ин ҷаҳонро арсаи ранҷу азоб доништа, орзуи ҳар чӣ зудтар расидан ба дунёи охиратро намудааст:

*Шуд устухон зи даври фалак тӯтиё маро,
Боре дигар намонд дар ин осие маро...
Ҳашм аст хӯрдани ману айб аст нӯшишам,
Ин аст аз замона либосу гизо маро [12, с.46].*

*Дидани мо талхкомон талх созад комро,
Дод, гӯё, доя аз пистони ҳанзал шири мо...
Манзили нақли макони мост авҷи ломакон,
Водии имкон надорад арсаи шабгири мо [12, с.49].*

Шоир ин ҳама номуродиҳои хешро аз иқболи пасти хеш мехисобад ва таасуф аз он дорад, ки «осмонҳо дар шикасти ӯ камарҳо бастаанд» ва ӯ наметавонад ин доноро (ҷисму руҳи хешро - Ҷ.М.) аз ин нӯҳ осие эмин дорад:

Ин ки Соиб, дастӣ мо аз домани ӯ кӯтаҳ аст,

Норасоихои иқбол аст домангири мо [12, с.49].

*Осмонҳо дар шикасти ман камарҳо бастаанд,
Чун ниғаҳ дорам ман аз нӯҳ осӣ як донаро? [12, с.78].*

Лекин Соиб инсоне буд сабур ва дур аз ашки ҳасрат рехтану забони шиква дароз намудан. Бинобар ин, ӯ ҳамчун фарди дунёдидаву шиносандаи кирдорҳои ҷаҳони бемурувват аз ин амали гӯё «нораво»-и хеш хиҷолат мекашад ва таъкид менамояд, ки шикваҳои вай аз ҷархи қачрав аз норостист, зеро ин дунё табиатан қачрафтор аст ва «дар ҷӯи қач аз об ҷустани ростӣ» камоли беҳирадист:

*Шиква бо норостӣ аз ҷархи қачрав мекунем,
Ростӣ аз ҷӯи қач аз об мечӯем мо [12, с.153].*

Аз ин рӯ, суҳанвар дунёи имконро макони муборизаву талош меҳисобад ва мегӯяд, ки вай аз он сабаб лаб аз хоҳиш намебандад, ки ин «ҷархи ҳасис» дар сурати «бедахан» дидани шоир, ҳатто рӯзияшро аз дасти ӯ хоҳад бурд:

*З-он намебандам лаб аз хоҳиш, ки ин ҷархи ҳасис,
Рӯзиямро мебарад, гар бедахан бинад маро [12, с.186].*

Боз як мавзӯи муҳиме, ки дар ғазалиёти шоир мавқеи ҷудоғонаро ишғол менамояд, қадри суҳан ва суҳансанҷист. Шоир дар бисёр шеърҳои аз суҳани волои хеш меболад ва маҳз ба туфайли санъати суҳанварӣ қадру қимат пайдо намудану соҳибобрӯ гаштанашро борҳо рӯи саҳфа овардааст. Чунки суҳани ӯ суҳани муқаррарӣ нест, рангинии каломаш аз хӯрдани хуни ҷигари шоир сар задааст ва аз ҳамсуҳбатии вай ба доманҳо метавон файз бурд:

*Аз хуни ҷигар ранг назирад суҳани мо,
Баргест ҳазондида Сухайл аз Ямани мо.
Аз сӯҳбати мо файз тавон бурд ба доман,
Зулфи шаби қадр аст дили пуришкани мо.
З-он хушсуҳанонем дар ин базм, ки бошад
Аз болу пари хеш чу тӯтӣ чамани мо [12, с.41].*

Ин аст, шоир ҳамнавъони хешро, ки аз суҳани баланду маъниҳои бикри ашъори ҳамдигар завқ мебаранд, тавсиф менамоянд ва бо як қатор образҳои латифи шоирона аз қабилӣ «масти баён», «маи арғувон», «гавҳар ба санг шикастан», «ривочи матои дӯкон», «бар сари ҳам задани мисраи рангин», «гули бӯстони якдигар будан» ва ғайра онҳоро ситоиш мекунад:

*Хуш он гурӯҳ, ки масти баёни якдигаранд,
Зи ҷӯши фикр маи арғувони якдигаранд.
Намезананд ба санги шикаст гавҳари ҳам,
Паи ривочи матои дӯкони якдигаранд...
Зананд бар сари ҳам гул зи мисраи рангин,
Зи фикри тоза гули бӯстони якдигаранд [12, с.417].*

Ба андешаи Соиб ҳарфи дилро пеши арбоби ҳавас кушодан нашоҷад, чунки эшон сияҳкор ҳастанду оинаи хотирро тира месозанд:

*Ҳарфи дил, Соиб макун сар пеши арбоби ҳавас,
Зинҳор оина пеши ин сияҳкорон мадор [12].*

Ҳамзамон суҳанвар таассуф аз он меҳӯрад, ки дар айёми ӯ дигар суҳанталабе намондааст ва беҳтар аст «забони хома дар даво» бошад, яъне дар суҳан гуфтан сукут ба амал пайвандад:

*Соиб, забони хома ба коми давот каш,
Имрӯз чун суҳанталабе дар ҷаҳон намонд [12, с.420].*

Ба андешаи Соиби Табрзӣ танҳо суҳанвари номӣ ба қадри суҳан метавонад бирасад, ҳар оне, ки худро суҳаншинос меҳисобад, суҳанвариро намедонад. Аз ин рӯ, дар баҳри маонӣ ғарқ шудан авлотар аст, то рӯзе шабеҳи гавҳар қимате пайдо кунӣ:

*На ҳар суҳанбишиносе суҳанварӣ донад,
На ҳар сиеҳдиле кимиегарӣ донад...
Ту сабӣ кун, ки дар ин баҳр нопадид шавӣ
В-агарна ҳар хасу хоре шиноварӣ донад.
Камоли Ҳофизи Шерозро зи Соиб пурс,
Ки қадри гавҳари шаҳвор ҷавҳарӣ донад [12, с.421].*

Ҳамин тариқа, ғазалиёти Соиби Табрзӣ аз ҳайси фароғии мавзӯӣ ва баёни андешаву афкор басо доманодор буда, тамоми ҷабҳаҳои зиндагии мардуми олами имконро фаро мегирад ва бо сабки хоси шоирона суруда шудааст. Аз баррасии ашъори шоир метавон чунин натиҷа гирифт, ки вай қуллӣ сарчашмаҳои бурду боҳти рӯзгорро бо чашми дил дидааст ва натиҷаи

мушоҳидоти хешро ба василаи шеър манзури хонандагон кардааст. Ашъори Соиби Табрэзӣ дар назар ҳазинаи ҳикматеро мемонад, ки кулли инсонҳо метавонанд аз он барои амалӣ гаштани ормонҳои хеш раҳнамову дастуре пайдо карда бошанд. Ҳақ бар ҷониби ҳуди суҳанвар, ки дар абёти фаҳрияш оварда:

*Хурдабине нест, Соиб, в-арна чун холи бутон,
Як ҷаҳон маънист дар ҳар нуктаи музмар маро [12, с.55].*

*То чу май Соиб каломам пухтаву рангин шудааст,
Дар ҳарими синаи худ солҳо ҷӯшидаам [12, с.587].*

*Агар сеҳр инчунин, Соиб, ки аз килки ту мерезад,
Такаллуф бартараф, ман сеҳрро ботил намедонам [12, с.583].*

ПАЙНАВИШТ:

1. Девони Соиби Табрэзӣ. Бо эҳтимоми Ҷаҳонгири Мансур. Иборат аз ду килд-Техрон: Муассисаи интишороти Нигоҳ, 1384.-1896 с.
2. Зехнӣ, Туракул. Санъати суҳан / Туракул Зехнӣ. – Душанбе: Ирфон, 1979.- 279 с.
3. Маонӣ, Аҳмад Гулчин. Фарҳанги ашъори Соиб/Аҳмад Гулчини Маонӣ. Иборат аз се ҷилд. - Техрон: Муассисаи мутолиот ва таҳқиқот,1365.- 1652 с.
- 4.Муҳаммадзодаи, Сиддиқ. Шарҳи ғазалҳои Соиби Табрэзӣ/Сиддиқ Муҳаммадзода .- Техрон,1370.- 456 с.
- 5.Насриддинов, Абдуманнон. Сеҳри мубин/ Абдуманнон Насриддинов. - Хучанд, 1996.- 196 с.
- 6.Нуруллоева, М. Соиби Табрэзӣ (паҷӯҳише дар ҳунари шоирӣ). / М.Нуруллоева. –Хучанд: Нури маърифат, 2005. -78 с.
- 7.Пригарина, Н.И. Индийский стиль и его место в таджикско-персидской литературе./Н.И.Пригарина. -М., 1991.- 212 с.
- 8.Ромпурӣ, Муҳаммад Ғиёсиддин. «Баъори борон» - шарҳи «Гулистон» / Муҳаммад Ғиёсиддини Ромпурӣ. - Лакҳнав: 1906. – 442 с.
- 9.Саъдиев, Садрӣ. Адабиёти тоҷик дар асри ХУП/Садрӣ Саъдиев.-Душанбе:Дониш,985.-284 с.
10. Соиб ва сабки хиндӣ дар густураи таҳқиқоти адабӣ. Бо кӯшиш ва эҳтимоми Муҳаммад Расули Дарёгашт.- Техрон,1371.- 456 с.
- 11.Соиби, Табрэзӣ. Куллиёт. Бо муқаддима ва шарҳи холи шоир аз Муҳаммад Аббосӣ/С.Табрэзӣ. -Техрон: Исфанд,137.- 1834 с.
- 12.Соиб. Мунтахабот/ Соиби Табрэзӣ. – Душане: Ирфон, 1980. – 703 с.
13. Ҷурунова, М. Килки гавҳарбор / М.Ҷурунова. -Хучанд:Андеша, 2012.-110 с.
- 14.Ҷурунова, М. Абдурахмони Ҷомӣ ва суннати ғазалсарой/М.Ҷурунова//Номаи донишгоҳ. Илмҳои ҷомеашиносӣ, № 4 [53]. – 2017.- С.113-119.
- 15.Ҷотамӣ, Аҳмад. Паҷӯҳише дар сабки хиндӣ ва давраи бозгашти адабӣ/Аҳмад Ҷотамӣ - Техрон,1342.- 234 с.
- 16.Шамисо,Сирус. Сабкшиносии шеър/Сирусӣ Шамисо. - Техрон, 1346.- 420 с.

REFERENCES:

1. Soib Tabrezi`s Divan: under the editorship of Jahongir Mansur. In two volumes. - Tehran: View, - 1384. - 1896 p.
2. Zehni, Turakul. Art of Speech. / Turakul Zehni. - Dushanbe: Cognition, 1979. - 279 p.
3. Maoni, Ahmad Gulchin. Soib`s Poetry Dictionary / Ahmad Gulchini Maoni. In three volumes. - Tehran: The Institute of Studies and Research, 1365. - 1652 p.
- 4.Muhammadzoda, Siddiq. A Review on Soib Tabrezi`s Ghazals / Siddiq Muhammadzoda. - Tehran, 1370. - 456 p.
5. Nasriddinov, Abdumannon. The Holy Magic / Abdumannon Nasriddinov. - Khujand, 1996. - 196 p.
- 6.Nurulloeyeva, M. Soib Tabrezi (research on art of poetry) / M. Nurulloeyeva. - Khujand: Light of Enlightenment, 2005. - 78 p.
7. Prigarina, N.I. The Indian style and its Place in Tajik-Persian Literature / N.I. Prigarina. - M., 1991. - 212 p.
8. Rompuri, Muhammad Ghiyosiddin. “Spring of Rain” - a Commentary on “Guliston” / Muhammad Ghiyosiddin Rompuri. - Lucknow: 1906. - 442 p.

9. Saadiyev, Sadri. The Tajik Literature Referring to the XIX-th Century / Sadri Saadiyev. - Dushanbe: Knowledge, 1985. - 284 p.
10. Soib and the Indian Style in the Field of Literary Research. Under the editorship of Muhammad Rasul Daryagasht. - Tehran, 1371. - 456 p.
11. Soib, Tabrizi. Collection of Compositions. With introduction and description of the poet's life by Muhammad Abbasi / S.Tabrezi. - Tehran: Isfand, 137. - 1834 p.
12. Soib. Selected Works / Soib Tabrezi. - Dushanbe: Cognition, 1980. - 703 p.
13. Urunova, M. The Pen of Pearls / M.Urunova. - Khujand: Opinion, 2012. - 110 p.
14. Urunova, M. Abdurahmoni Jomi and the Tradition of Ghazal Singing / M.Urunova // Scientific Notes of the University. Social Sciences, № 4 [53]. - 2017.- P. 113-119.
15. Hotami, Ahmad. Research in the Indian Style and the Literary Return Period / Ahmad Hotami - Tehran, 1342. - 234 p.
16. Shamiso, Sirus. Poetry Stylistics / Sirus Shamiso. - Tehran, 1346. - 420 p.

**ШЕЪР ВА
ШОИРӢ АЗ НИГОӢИ
НАЗИРИИ НИШОПУРӢ**

Маҳмудзода Обидҷони Бекназар, номзади илмҳои филология, сармуаллими кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ (Тоҷикистон, Душанбе)

**ПОЭЗИЯ И
СТИХОТВОРЧЕСТВО
С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ НАЗИРИ
НИШАПУРИ**

Маҳмудзаде Обидҷони Бекназар, кандидат филологических наук, старший преподаватель кафедры теории и истории литературы Таджикского государственного педагогического университета им. С.Айни (Таджикистан, Душанбе)

**POEM AND
POETRY UNDER NAZIRI
NISHOPURIS ANGLE**

Mahmudzoda Obidjoni Beknazar, candidate of philological sciences, lecturer of department of theory and history of literature under Tajik State pedagogical University named after S. Ayni (Tajikistan, Dushanbe),
E-mail: mirobid-26@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Назирии Нишопурӣ, шеър, шоирӣ, ҳунари шоирӣ, мадҳ, илҳом, афкори адабӣ

Дар мақола масъалаи шеъру шоирӣ аз нигоҳи Назирии Нишопурӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Нахуст, муаллиф барои тайини дидгоҳҳои Назирӣ дар бораи шеър қўишидааст, ки афкори мутафаккирони гузашта ва шоиронро ба риштаи таҳқиқ қашада, шеваи Назирӣро дар шинохти шеър муқаррар созад. Бар асоси таҳқиқоти анҷомдода чунин натиҷагирӣ шудааст, ки Назирии Нишопурӣ ба андешиш он, ки шеър сарчашма дар илҳом дорад, мувофиқ аст ва мартабаи шоириро дар ҳома бар асоси он ки илҳом ва ваҳй аз сарчашма ҳастанд, поинтар аз мартабаи паёмбарӣ медонад. Таъкид шудааст, ки шоир чун дигар суҳанварон назари хоси ҳеҷро дар бораи шеър ва шоирӣ дорад ва мулоҳизаҳоиро дар бораи шеъру шоирӣ дар як қасида ба таъри алоҳида баён доштааст. Ҳамзамон, афкори адабии Назирӣ дар бораи шеъру шоирӣ бо нақду баррасии ашъори шоирони гузашта низ баён шудааст, ки ӯ дар баробари сарфи назар накардан аз таъсирпазирии ҳеҷ аз шоирони гузашта, дидгоҳҳои ҳеҷро роҷеъ ба шеъри шоирони пешин низ баён доштааст.

Ключевые слова: Назири Нишапури, поэзия, стихотворчество, поэтический дар, восхваление, вдохновение, литературные взгляды

В статье рассматриваются взгляды Назири Нишапури относительно поэзии и поэтического творчества. Автор статьи, прежде всего, попытался выявить точку зрения мыслителей и поэтов прошлого по этому вопросу, чтобы установить способы и методы, которыми Назири руководствовался при формировании своих взглядов на поэзию. На основе проведенного анализа автор статьи приходит к выводу о согласии Назири Нишапури с утверждением, что источником стихотворчества является вдохновение, а поэт, творчество которого основано на вдохновении, занимает в обществе второе место после пророка. Назири, как и другие поэты, имеет собственную точку зрения относительно поэзии и поэтов и выражает свои литературные взгляды в отдельной главе. Высказывая свою точку зрения о поэзии и поэтах, Назири, не отрицая влияния поэтов прошлого на свое творчество, выражает свои критические взгляды об их стихотворениях.

Key words: Naziri Nishopuri, poem, poetry, poetic mastership, praise, inspiration, literary thought

The article dwells on the issue beset with poem and poetry under Naziri Nishopuri's angle. Initially, the author of the article makes an endeavor to canvass past thinkers' and poets' views in order to determine Naziri's ones dealing with poem and establishment of Naziri's style of poetic recognition being taken into account as well. Proceeding from this consideration the author comes to the conclusion that Naziri Nishopuri agrees with the idea that poem is considered to be as a source of inspiration and he considers the poet's status in society to be inferior to the prophet's one that of is testimony of inspiration and revelation traced back from a source, on the whole. The mentioned poet like other men-of-letters has his own views on the theme explored and expresses his views on the former separately. At the same time, Naziri's literary views on the latter have been expressed by dint of the past poets' reviews, who in addition being influenced by the past poets earlier, indeed.

Аз огози зуҳури адабиёти тоҷик шоирон дар баробари баёни мулоҳизаҳои хеш роҷеъ ба масоили мухталифи сиёсиву иҷтимоӣ, фарҳангиву маърифатӣ ҳосили шинохти хеш аз шеърӯ шоириро баён доштаанд. Ба таъбири дигар, дар баробари мутафаккирону файласуфон шоирон низ нақду назарҳои хешро дар бораи шеър маҳз тавассути ашъори хеш баён доштаанд. Арастуру донишмандон яке аз аввалин мутафаккироне медонанд, ки дар бораи шеър ва чигунагии пайдоиши он мулоҳизаронӣ намудааст. ӯ дар китоби худ «Фанни шеър» оид ба пайдоиши шеър ва навъҳои он чунин менависад: «Чунонки маълум аст, пайдоиши шеър ду сабаб дорад ва ҳар ду сабаб ҳам табиист. Яқум, тақлид овардан ба одамон аз хурдсолӣ сар мезанад ва онҳо аз ҳайвонот ва дигар ҷонварон бо ҳамин фарқ мекунад ва ба тақлидкорӣ қобилияти зиёдтаре доранд. Ба туфайли ҳамин ҳам нахуст дониш ҳосил мекунад. Дуюм, самарай тақлид ба ҳама лаззат мебахшад. Инро далеле собит месозад, ки воқеан ҳам руҳ доданаш мумкин аст: ба он чизе, ки аз диданаш кас нафрат мекунад, мо сурати аксёфтаи онро бо хавас тамошо мекунем. Мисол, сурати ҳайвоноти даҳшатбор ва ҳасади бечони онҳоро» [1, с.18].

Дар идомаи таҳаввули афкори адабии мутафаккирони халқи тоҷик низ ин дидгоҳҳои Арасту аз ҷониби Форобиву Ибни Сино ва дигарон истиқбол шудааст, ки маҷмӯан шеърро тақлид аз табиат ва каломи мухайял доништаанд, ки мулоҳизаҳои ин донишмандон дар таҳқиқоти чанде аз донишмандони тоҷик, чун Худой Шарифов [6], Абдунабӣ Сатторзода [4] ва дигарон баррасӣ шудааст.

Дар таърихи адабиёти тоҷик, аксари шоирон низ мулоҳизоти хешро оид ба шеър тавассути каломи мавзун баён доштааст.

Назирии Нишопурӣ низ чун шоирони дигар назари ҳосе ба шеърӯ шоирӣ дорад ва бештар бо тақия бар изҳори дидгоҳҳои махсус дар бораи сурудаҳои хеш ин мулоҳизотро баён доштааст. Мусаллам аст, ки чунин шеваи фаҳриясароӣ аз шоирӣ ва баҳои баланд додан ба шеъри худ, ё худ эътирофи ҷойгоҳи шеъри хеш аз ҷониби шоирон дар адабиёти гузаштаи мо низ ривож доштааст. Аз ҷумла, Ҳофизи Шерозӣ фармудааст:

*Ҳасад ҷӣ мебарӣ, эй суғназм бар Ҳофиз,
Қабули хотири лутфи суҳан Худодод аст [7, с.166].*

Ё Камоли Хучандӣ фармуда:

*Дар суҳан лутфи илоҳӣ ба ту ёр аст, Камол,
В-арна сад сол ба фикр ин суҳанон нағвон гуфт [5, с.351].*

Назирӣ ҳам аз роҳи бузургони шеъри Аҷам қадам бардошта, таъкид медорад, ки аз ҳар нусхаи шеъри Назирӣ нофаи Чин хунинҷигар мешавад. Ин латофату назокати суҳани шоир дар назар дошта шудааст, ки ҷаззобияти он ба рӯҳияи инсонҳо таъсири матлуб мерасонад ва назари шоир ҳам маҳсули маърифати худӣ ӯ ва завқи бадеии вай аст.

*Ҳар нусхаи шеъре, ки баровард Назирӣ,
Аз гайрати он нофаи Чин хуни ҷигар гашт [3, с.53].*

Дар байти дигар низ Назирӣ бо камоли ифтихор аз он суҳан мекунад, ки аз ҳар мисраи шеърӣ, ки аз ман дӯстону наздикон мехонанд, устои ман ҳазорон ифтихор хоҳад намуд:

*Ба мисрае, ки надимон зи шеъри ман хонанд,
Ҳазор фаҳр ба ман устои ман дорад [3, с.92].*

Ин ҷо Назирӣ бо камоли итминон аз асар ва дараҷаи суҳани хеш ҳарф мезанад ва бо огоҳии ба худ хос ин матлабро шарҳу тафсир мекунад.

Ҳамин шеваи ифтихор ва шинохти манзалати хеш дар суҳанварӣ дар қасидае аз ӯ, ки дар мадҳи Наврангхон гуфта шудааст, ба мушоҳида мерасад. Маълум аст, ки сарчашмаи эҷоди ин қасида ношинохтагии қадру манзалати шоир дар ин рӯзгор аст, ки мехоҳад ба ин васила Назирӣ мартабаи худро ба аҳли дарбор ва амирону султонони вақт бишносонад. Аз ин рӯ, бо камоли итминон таъкид медорад, ки ман ба офариниши мӯъҷизаи шеър аз шоирони бартари замони худ ҳастам. Худованд маро ба мақоми расулӣ барнагузид, вагарна то ин мартаба мерасидам. Аммо рутбаи суҳани ман дар замона ба ҳадде болост, ки ҷамоли ҷаҳон аз он ороставу пероста гардидааст. Назирӣ мақом ва эҷозии калом ва қарихаи шоирии хешро ба гунае васф мекунад, ки ба таъкиди худӣ ӯ агар варақро бифшорам аз оби суҳан ҷӯе бишавад ва агар қаламро фишорам, аз мушки суҳан тале биофарам:

*Манам ба мӯъҷизаи шеър афзалушиуаро,
Ҳақам расул накард, ар на мешудам мурсал.
Рутубутати суҳанам наив бар замона кашад,
Зи ман ҷамоли ҷаҳон аст пурҳалию ҳулал.
Агар варақ бифишорам, зи об созам ҷӯ,
В-агар қалам бифишонам, зи мушк созам тал [3, с.395].*

Назирӣ ҳамчун шоири тозаназар ва намояндаи тарзи тоза ҷонибдори навогарӣ дар шеър аст. Аз ин рӯ, ӯ таъкид дорад, ки ман девони шеъри кӯханро бо фикри нав мешӯям, яъне афкори кӯханро тоза мекунад. Ин ҷо тозагӯиро пеш аз ҳама ӯ дар сароидани қадисаҳои мадҳӣ дар васфи Паёмбар [с]-ро дар